

Oddelek za psihologijo

**PSIHOLOGIJA UČENJA IN POUKA
(FMF, BF, FKKT)**

Izročki (predavanja)
Študijsko leto 2021/2022

Izvajalka: red. prof. dr. Melita Puklek Levpušček

Izroček I

PSIHOLOGIJA IN UČITELJ

Psihologija - vključuje spoznanja teoretičnih panog (obča, razvojna, socialna, kognitivna psihologija) in praktičnih panog (psihologija dela, klinična psihologija, psihologija športa, pedagoška psihologija). Eden od predmetov, ki so temelj profesionalnega izobraževanja učiteljev.

Pedagoška psihologija: deluje na področju vzgoje, izobraževanja in šolanja; razvijanje učinkovitih učnih strategij, zmanjševanje učnih težav, izboljševanje razredne klime, poklicno svetovanje, delo z učiteljem in starši ...

Profesionalno izobraževanje – pridobivanje učiteljskih kompetenc (strokovna znanja, didaktične in specialno-didaktične, pedagoško-psihološke kompetence). Učiteljske kompetence so kombinacije znanja, spretnosti, prepričanj, stališč in vrednot, ki omogočajo učitelju, da se sooča z raznolikimi in kompleksnimi situacijami dela v razredu, šoli in širšem okolju na koherenten in adekvaten način (Rychen in Salganik, 2003).

Področja učiteljskih kompetenc (Peklaj, 2006):

- Učinkovito poučevanje
- Vodenje in komunikacija
- Preverjanje in ocenjevanje znanja, spremljanje napredka učencev
- Spodbujanje vseživljenjskega učenja
- Širše profesionalne kompetence

Vloga IKT v učenju prihodnosti (digitalna in informacijska pismenost učiteljev in učencev)

Vloga subjektivnih (implicitnih) teorij o poučevanju. Oblikujejo se v času lastnega šolanja in se težko spreminjajo.

Kaj je za vas dobro poučevanje?

Štirje sklopi pojmovanj poučevanja (Fox, 1983):

- poučevanje je prenašanje znanja,
- poučevanje je razvijanje spretnosti, veščin,
- poučevanje je razvijanje pojmovne strukture učenca,
- poučevanje je spodbujanje razvoja vseh potencialov učenca.

Teorije učenja: behaviorizem, humanistična smer, kognitivna smer, konstruktivizem, nevroznanost

Marentič Požarnik, B. (2018). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS (1. in 21. poglavje)

Izroček II

RAZISKOVALNE METODE V PSIHOLOGIJI

Dve glavni raziskovalni metodi: deskriptivna (opisna) metoda in eksperiment
(v izobraževanju - akcijsko raziskovanje)

DESKRIPTIVNE METODE: ne posegamo neposredno v pojave, ki jih preučujemo, ampak jih samo opazujemo. Ugotavljamo povezave med spremenljivkami. Beleženje: zapisi, avdio in video posnetki ...

Opazovanje je lahko (primeri):

1. slučajno
2. sistematično
3. z udeležbo

EKSPERIMENT: načrtno posegamo v pojave ter ugotavljamo spremembe, ugotavljamo vzročno - posledične odnose.

Značilnosti eksperimenta:

1. _____
2. _____
3. _____

Eksperiment z eksperimentalno in kontrolno skupino, izenačevanje skupin, kontrola pogojev. Primeri klasičnih eksperimentov v psihologiji.

Hipoteze: postavljanje in preverjanje hipotez. Primeri hipotez.

Laboratorijski eksperiment: npr. Bandurov eksperiment z učenjem agresivnega vedenja.

Eksperiment v naravni situaciji: npr. v šoli, eksperimenti z učenjem, vplivom različnih metod učenja na učne rezultate, vpliv motivacije/pričakovanj na učni rezultat (Rosenthalov eksperiment).

AKCIJSKO RAZISKOVANJE - poskus preseganja klasičnih eksperimentov, povezuje raziskovanje in spreminjanje prakse.

Povezovanje raziskovanja in spreminjanja prakse: učitelje vključiti kot enakopravne sodelavce, ne le kot uporabnike znanstvenih spoznanj.

Model in primer.

RAZISKOVALNE TEHNIKE - načini zbiranja podatkov:

Raziskovalne podatke lahko zberemo z naslednjimi tehnikami:

Intervju _____

Vprašalnik _____

Ocenjevalne lestvice _____

Testi _____

Sociometrična tehnika _____

OBDELAVA PODATKOV*: kvalitativna in kvantitativna (statistična).

Osnovni pojmi: populacija, vzorec, mere srednjih vrednosti (aritmetična sredina, mediana, modus), mere variabilnosti (razpršenosti), normalna distribucija, mere povezanosti - korelacijski koeficient.

LITERATURA:

Kompare, A. Stražičar, M., Dogša, I., Vec, T. in Curk, J. (2011). *Psihologija: spoznanja in dileme*. Ljubljana: DZS, str. 12-35.

*Temo študenti samostojno predelajo po literaturi:

Depolli, K. (2002). *Psihologija: uvod v raziskovanje: učno sredstvo za maturo*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

Izroček III

OSEBNOST

Osebnost - je relativno trajna in edinstvena celota duševnih, vedenjskih in telesnih značilnosti posameznika (Musek, 1993, 1999). Je vzorec relativno trajnih značilnosti, po katerih se posamezniki razlikujejo med seboj.

Značilnosti osebnosti:

- enotnost (celovitost)
- doslednost
- edinstvenost

Osebnostne lastnosti: relativno trajne in značilne enote osebnostnega delovanja, preplet dispozicij in manifestnega vedenja. So tisti vidik osebnosti, po katerem se ljudje ločimo med seboj.

Dimenzionalne teorije osebnosti

Poskusi, da bi osebnost v celoti opisali z nekaj temeljnimi dimenzijami:

1. Eysenck (1970): teorija temeljnih dimenzij osebnosti.

- Ekstravertnost – introvertnost
- Čustvena stabilnost - čustvena labilnost
- Psihoticizem – nepsihoticizem

2. Goldberg (1990), McCrae in Costa (1999): petfaktorska teorija osebnosti (Velikih pet).

- Vestnost
- Odprtost
- Ekstravertnost
- Sprejemljivost
- Nevroticizem

Osebnost in učna uspešnost (vestnost kot najbolj dosleden napovednik učne uspešnosti (organiziranost, samodisciplina, motiviranost za doseg ciljev) ter odprtost (bistrost, radovednost, ustvarjalnost); nedosledna napovednika: nevroticizem in ekstravertnost).

NALOGA:

1. Katere osebnostne lastnosti naj bi imel dober učitelj?
2. Opišite učno vedenje učenca, ki je visoko ali nizko na dimenziji ekstravertnosti, nevroticizma, sprejemljivosti, vestnosti in odprtosti.

DEJAVNIKI RAZVOJA OSEBNOSTI

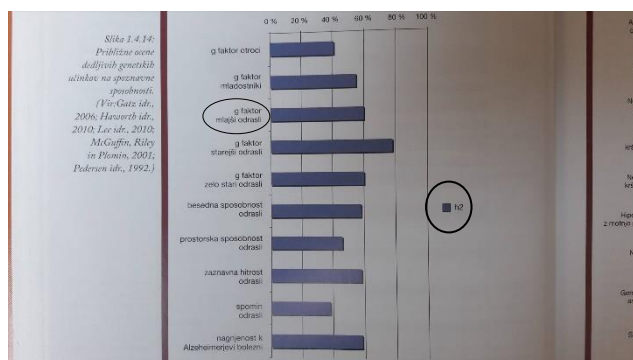
Z dejavniki razvoja osebnosti skušamo odgovoriti na vprašanje, kaj vpliva na podobnosti in razlike med ljudmi.

2 temeljna dejavnika razvoja:

1. dednost
2. okolje

1. DEDNOST - dispozicije (možnosti za razvoj), ki se po biološki poti prenesejo od staršev na otroka. Genetski program (genotip) določa širino in obseg, znotraj katerega se lahko pod vplivom okolja razvijejo možne variacije dejanskih lastnosti ljudi (fenotip).

Dedljivost (h^2) – statistična ocena, ki izraža ugotovljen vpliv dednosti na neko značilnost.

Približne ocene koeficientov dedljivosti za spoznavne sposobnosti (v %) Iz *Razvojna psihologija*, 1. zvezek (Marjanovič Umek in Zupančič, 2020);

Primer: $h^2 = 0,60$ (g faktor mlajši odrasli) pomeni, da se razlike v splošnem faktorju inteligentnosti (g faktor) med mlajšimi odraslimi v neki populaciji v 60 % pojavijo zaradi dedljivih genetskih razlik med njimi.)

2. OKOLJE

Celota zunanjih dejavnikov, ki vplivajo na razvoj posameznika.

Družina (struktura družine, SES, vzgojni stil, starševsko vključevanje v izobraževanje)

Vrstniki (pozitivni in negativni vplivi)

Šola (učiteljevo vodenje razreda, organizacija in vsebina pouka, šolska kultura...)

Kultura (vrednote, tradicije..., ki se prenašajo skozi generacije npr. neodvisnost (zahodne kulture) vs. povezanost (vzhodne kulture))

Družina

Vzgojni stili: avtoritativni, avtoritarni, permisivni in brezbrizni

	Visok nadzor	Nizek nadzor
Visoko sprejemanje	avtoritativen	permisiven
Nizko sprejemanje	avtoritaren	brezbrizen

Starševsko vključevanje v izobraževanje otrok: stiki s šolo, učna pomoč, branje z otrokom, izobraževalne aspiracije, intelektualne spodbude, implicitna sporočila o pomembnosti izobraževanja ...

Dodatna literatura o temeljnih osebnostnih lastnostih (Velikih 5)

Avsec, A., Kavčič, T. in Petrič, M. (2017). Temeljni vidiki osebnosti. Ljubljana: Znanstvena založba FF (str. 31-54)

Dodatna literatura o dejavnikih razvoja osebnosti:

Kompare, A. idr. (2011). *Psihologija. Spoznanja in dileme*. Ljubljana: DZS (str. 204-207).

Izroček IV

PSIHIČNI RAZVOJ; ZORENJE IN UČENJE

Razvoj - proces, ki določa kakovostne in količinske spremembe ter stabilnost razvoja pri posameznikih.

Razvojna področja:

- telesni razvoj
- čustveno-osebnostni razvoj
- spoznavni razvoj
- socialni razvoj

Razvojna obdobja:

Prenatalno obdobje

Obdobje dojenčka in malčka

Zgodnje otroštvo

Srednje in pozno otroštvo

Mladostništvo

Zgodnja odraslost

Srednja odraslost

Pozna odraslost

V razvoju se prepletata procesa ZORENJA IN UČENJA.

ZORENJE (maturacija): fiziološki proces rasti in razvoja organizma, ki ima osnovo v genih in do katerega pride pri vsakem zdravem človeku v točno določenem zaporedju.

UČENJE:

.....

.....

.....

Razlike med procesoma zorenja in učenja:

	Zorenje	Učenje
a) Od kod izvirajo pobude?
b) Obseg individualnih razlik
c) Koliko lahko vplivamo na potek?

Nekatere značilnosti nevrofiziološkega zorenja (Marentič Požarnik, B., Psihologija učenja in pouka, str. 22-26)

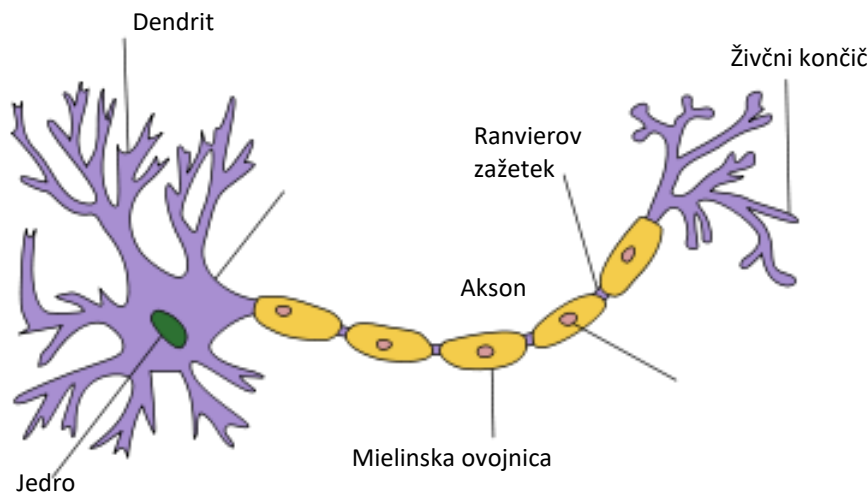
Razvoj možganov: pred rojstvom se izoblikuje skoraj dokončno število nevronov, po rojstvu se nadaljuje povezovanje med njimi.

Dve obdobji brstenja živčnega sistema:

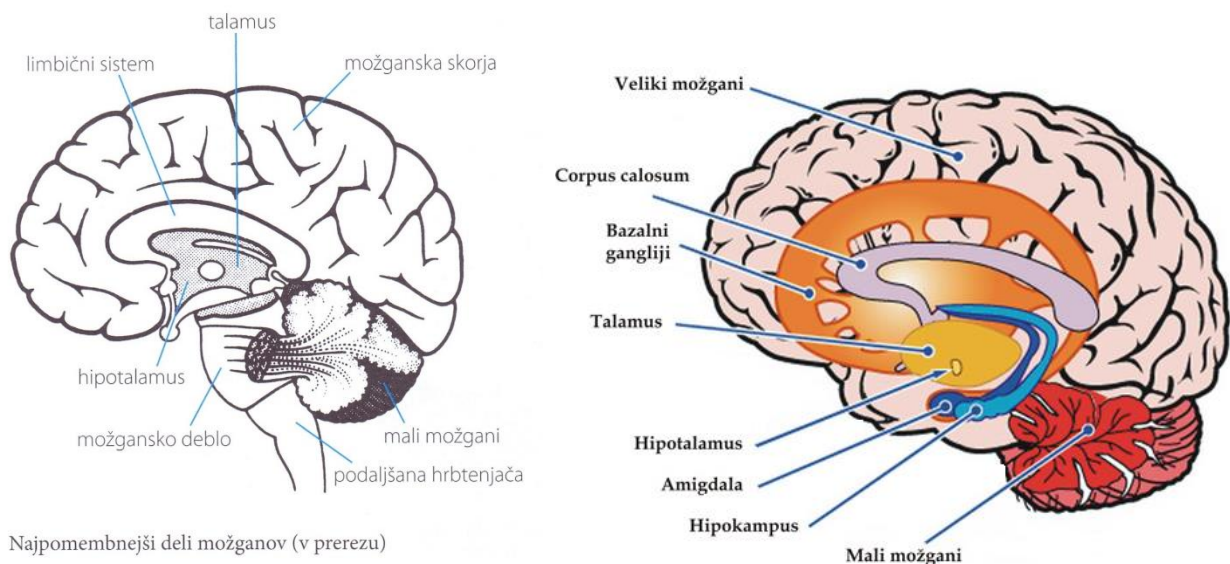
1. obdobje: 8.-13. teden nosečnosti,

2. obdobje: 10 tednov (pred rojstvom) do 2. leta starosti:

- rast in povezovanje živčnih celic,
- mielinizacija - cefalokavdalna in proksimodistalna smer.

Slika 1: Živčna celica (nevron)

Slika 2 in 3 (iz Psihologija pouka in učenja, str. 24)

Filogenetsko gledano so različni deli možganov različno stari. Najstarejši deli so **možgansko deblo** (uravnava pomembne življenjske funkcije, dihanje, srčni utrip), sledi limbični sistem, medtem ko se je neokorteks – **možganska skorja** razvila najkasneje in je največja pri človeku. Možganska skorja velikih možganov je odgovorna za usklajevanje naših senzoričnega in motoričnega delovanja in za višje spoznavne procese, kot so govor, mišljenje, učenje, spomin.

Mali možgani: prostorska orientacija

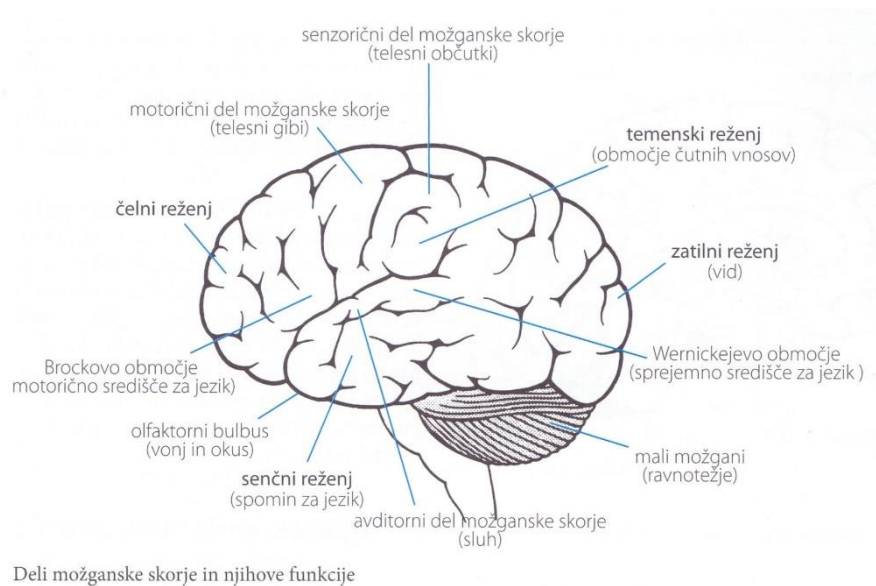
Limbični sistem (hipotalamus, talamus, amygdala, hipokampus): uravnavanje hormonalnega ravnotežja (ki posredno vpliva na učenje), čustvene reakcije in dolgotrajni spomin

Talamus: skozi gre vsak dražljaj, ki ga živčni sistem zazna, povežejo se spomini, misli s čustvi,

Hipotalamus: uravnavanje presnove, temperature, stanje budnosti, agresije, strahu, spolna vzburjenost

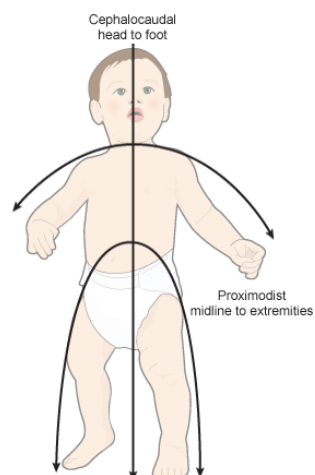
Amygdala: sedež čustvenega spomina, zapomnjenemu pridaja čustveni naboj, lahko pa sproži hiter čustven odziv na neko situacijo, ki še ni pripotovala do možganske skorje, kjer bi jo osmislili

Hipokampus: ima pomembno vlogo za učenje in spomin, uravnava selektivno pozornost (na katere info bomo pozorni), posreduje učenje dejstev in vpliva na delovanje delovnega spomina.

Slika 4 (iz Psihologija pouka in učenja, str. 23)

Določena stopnja zrelosti možganov je nujen pogoj za učenje. Različne možganske strukture dosežejo zrelost in pripravljenost za učenje v različnem času. Proces mielinizacije živčevja (opremljanje živcev z mielinsko ovojnico, ki omogoča prevajanje impulzov). Ta proces teče po določenem zaporedju (od sredine telesa navzven – proksimodistalna smer in od glave navzdol – cefalokavdalna smer).

Slika 5: Cefalokavdalna in proksimodistalna smer procesa mielinizacije živčevja

Neločljivo prepletanje zorenja in učenja:

-
- določena stopnja zrelosti kot pogoj za učenje, med otroki obstajajo individualne razlike v tempu zorenja;
 - razlike med biološko zrelostjo (*maturity*) in zrelostjo kot pripravljenostjo za učenje (*readiness*)

Primer šolska zrelost:

.....

- kako ugotoviti, da je otrok zrel za posamezne učne izkušnje (npr. učenje branja, ...)

Kritično obdobje:

Govor

Motorika

Socialni razvoj

Storilnostna motivacija

Učenje tujega jezika

Ekstremna pojmovanja o odnosu med zorenjem in učenjem:

- doktrina odlaganja (biologizem) - počakati z vsakim učenjem, da otrok dozori,
- doktrina zgodnjega učenja - ob primernih spodbudah in metodah se je otrok že zgodaj zmožen marsičesa naučiti.

RAZMISLITE: Kam med zgornje skrajnosti bi uvrstili svoj pogled na odnos med zorenjem in učenjem? Kaj menite o poskusih zgodnjega učenja (igranje inštrumenta, učenje tujega jezika, športni trening)?

LITERATURA:

Marentič Požarnik, B. (2018). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS (2. poglavje Nevrofiziološke osnove učenja, zorenje in učenje)

Izroček V

RAZVOJ V OTROŠTVU, MLADOSTNIŠTVU IN ODRASLOSTI

Zakovitosti razvoja:

1. Razvoj je najhitrejši v najzgodnejšem obdobju.
2. Razvoj je zakonit, predvidljiv.
3. Tempo razvoja je stalen.
4. Razvoj poteka od splošnih k posebnim oblikam.
5. Ljudje gredo skozi enake faze po vnaprej določenem zaporedju.

Psihologija nima neke splošne razlage razvoja, ki bi v celoti zajela psihični razvoj. Vse teorije so bolj ali manj parcialne in dobro razlagajo le posamezna področja.

Značilnosti razvoja v otroštvu

OBDOBJE OTROŠTVA

TELESNO PODROČJE

Zgodnje otroštvo	Srednje in pozno otroštvo
Možgani se še razvijajo (90% teže odraslega); rast, vendar ne več tako hitra; razmerja med deli telesa podobna kot pri odraslih; ena roka postane dominantna	Še počasnejša telesna rast, narašča telesna moč, hitrost in usklajenost gibov; še vedno razvoj možganov

OBDOBJE OTROŠTVA

SPOZNAVNI RAZVOJ

Zgodnje otroštvo	Srednje in pozno otroštvo
Predoperativno mišljenje; egocentrično mišljenje; nezmožnost povezave več vidikov pri nekem pojavu; izboljšujeta se spomin in govor; povečuje se vzdrževana pozornost; izdelava načrta za reševanje kompleksnejše naloge	Konkretno operacije; poveča se obseg in trajanje pozornosti, izboljša se spomin, zmožnost konzervacije, klasifikacije

OBDOBJE OTROŠTVA

PSIHOSOCIALNI RAZVOJ

Zgodnje otroštvo	Srednje in pozno otroštvo
Razvoj kompleksnih (moralnih) čustev – zadrega, občutek krivde, zavist, razumevanje čustev drugih (empatija); iniciativnost, neodvisnost; razvija se spolna identiteta; družabna, domišljajska igra; pomembni vrstniki (vrtec); heteronoma morala	Razvija se samospoštovanje; velik pomen vrstnikov; učitelj kot avtoriteta; psihosocialni konflikt med delavnostjo in manjrednostjo; obdobje „priden fantek, pridna deklica“, po 10. letu avtonoma morala

RAZVOJ GOVORA

- Govor je besedna komunikacija s pomočjo jezika.

Faze v razvoju govora:

1. Predgovorna/predjezikovna (pred 1. letom)

Vsaka oblika vokalizacije do takrat, ko otrok prične povezovati glasove z določenim pomenom. Začetne oblike: prvi jok, vokalizacija, čebljanje ali bebljanje (od 5. meseca) Glasovno širjenje, glasovno krčenje Razvoj razumevanja govora

RAZVOJ GOVORA

2. Jezikovna faza

Prva beseda

Skupina glasov, ki jih otrok izgovarja in imajo pomen. Praviloma samostalniki. Ima pomen cele povedi. Enobesedni stavki. Okoli prvega leta starosti.

Dvobesedne povedi

Od 18. meseca naprej. Ko otrok že uporablja 50-100 besed. Telegrafski slog.

Do konca drugega leta razvoj govora v dveh smereh:

- Povečevanje besednega zaklada
- Tvorjenje vse kompleksnejših povedi

RAZVOJ GOVORA

Večbesedne povedi

Starost 2-4 let – celoviti stavki, kombiniranje besed, upoštevanje zgradbe povedi, oblikovanje slovničnih struktur Vse pogostejša uporaba veznikov (in, če), predlogov, tvorjenje vprašalnih in nikalnih stavkov.

Starost 3-7 let – usvajanje sklanjatev in spregatev; izredno občutljivo obdobje za učenje jezika; obdobje, ki je pomembno tudi za učenje tujega jezika; pri starosti 5 let pričnejo razvijati metalingvistično zavedanje.

Kaj morajo otroci usvojiti za uspešen vstop v šolo?

- Izgovorjava besed
- Sintaksa
- Besedišče in pomen

<https://www.youtube.com/watch?v=V8T1Y2N0K00> (šolanci pri izgovorjavi glasov)

Značilnosti razvoja v mladostništvu

Puberteta; podobdobja mladostništva (zgodnje, srednje, pozno)

Telesni razvoj
Spoznavni razvoj
Čustveni razvoj
Socialni razvoj

Mladostnik in šola

Na mladostnikov odnos do šole in učenje vplivajo hitre telesne spremembe, spoznavni razvoj (formalnologične operacije, intelektualni skok, več splošnega znanja), socialno-čustvene značilnosti (proces osamosvajanja v družini, vrstniški vplivi, šolski in socialni strahovi ...).

Spremenjena organizacija pouka na prehodu iz razredne na predmetno stopnjo.

Številne raziskave v svetu in pri nas kažejo, da s starostjo upadajo učna motivacija, veselje do učenja predmetov, prepričanja o koristnosti in uporabnosti šolskih predmetov, učna uspešnost ...

Nekatere vedenjske in osebnostne težave, ki se lahko pojavijo ali so bolj pogoste v mladostniškem obdobju: tvegana vedenja, delinkventnost, osamljenost, depresivnost, samomorilne misli, motnje hranjenja.

RAZVOJNA OBDOBJA				
Področje razvoja	Adolescenca (12–18)	Zgodnja odraslost (18–40)	Srednja odraslost (40–65)	Pozna odraslost ali starost (od 65 do smrti)
Telesno	Hitra telesna rast in spolna zrelost.	Višek telesnega in biološkega delovanja.	Klimakterij; upad spolnih hormonov; upadanje mišične moči.	Upad v delovanju vseh telesnih funkcij; centralni živčni sistem deluje počasneje; kronične bolezni pogostejše.
Senzorno in motorično	Neenakomerna rast v zgodnji adolescenci je vzrok za nerodnost; v pozni adolescenci dobra usklajenost gibov	Senzorne in motorične sposobnosti dosežejo višek.	Postopno upadanje natančnosti vida; nekoliko počasneje prihaja do upada slušnih sposobnosti; upočasnjeni se reakcijski čas.	Delovanje senzornih sposobnosti je vedno manj učinkovito; reakcijski časi se še poslabšajo; kostna in mišična masa se zmanjšata.
Socialno in čustveno	Pomembna so prijateljstva in druženje v skupine; večja nagnjenost k tveganju.	Vzpostavitev spolne in nespolne intimnosti; manj prijateljev; trajnost partnerstva.	Prazno gnezdo ali izguba partnerja vodita v streso in vznemirjenje.	Depresivnost je najpogostejši odziv na izgubo družinskih članov in prijateljev; možna socialna osamitev.
Kognitivno	Pri nekaterih mladostnikih faza formalnih operacij; zmožnost zamišljanja hipotetičnih in idealiziranih situacij.	Pri nekaterih odraslih pojav faze pooperacionalnega razmišljanja; mišljenje je realistično.	Zmožnost reševanja novih problemov sovпада z naraščanjem sposobnosti, ki temeljijo na učenju in izkušnjah.	Upad spomina; razlika med fluidno in kristalizirano inteligentnostjo se še poveča; modrost.
Samopodoba, identiteta	Samopodoba je odvisna od telesnega dozorevanja; egocentričen pogled na sebe še dodatno povečuje predstavljanje namišljenega občinstva.	Razrešitev konflikta med osamljenostjo in intimnostjo; selitev od doma, neodvisnost; kariera, poroka, družina; identiteta je izoblikovana.	Razrešitev konflikta med generativnostjo (zrelo ustvarjalnostjo) in stagniranjem; v nekaterih primerih kriza srednjih let; osebnost je v glavnem stabilna.	Občutek večje notranje povezanosti jaza; manjša odvisnost od spolnih vlog; konflikt med integriteto (življenjsko moralo in pogumom) in obupom je razrešen.

Slika 6. Primerjava med mladostniki in odraslimi na različnih področjih razvoja (iz Kompare, A. idr. (2011). Psihologija. Spoznanja in dileme, str. 213).

Psihosocialna razlaga razvoja po E. Eriksonu (1902-1994)

Izhaja iz psihoanalitičnega (Freudovega) pojmovanja razvoja, vendar je svojo razlago dopolnil in jo spremenil v psihosocialno. Poudarja razvoj jaza (identitete) ter socialne vplive na razvijajočo se osebnost. Ena redkih teorij osebnostnega razvoja, ki zajema celotno življenjsko obdobje.

Stopnja	Starost	Značilnosti in elementi pozitivnega razvoja
1. zaupanje ≠ nezaupanje	Prvo leto	
2. avtonomija ≠ sram, dvom vase	Drugo leto	
3. iniciativnost ≠ občutki krivde	Od 3. do 5. leta	
4. podjetnost (marljivost) ≠ manjvrednost	Od 6. leta do pubertete	
5. jasna identiteta ≠ identitetna zmeda	Mladostništvo	
6. intimnost ≠ izolacija	20.-30. leta	
7. ustvarjalnost ≠ stagnacija	Srednja odraslost	
8. integriteta ega ≠ obup	Po 65. letu	

Razlaga kognitivnega (spoznavnega) razvoja po J. Piagetu (1896 -1980)

Piageta je zanimalo:

- kaj omogoča otrokovo adaptacijo na okolje,
- kako se razvijajo miselni procesi.

Pomembni pojmi, povezani s:

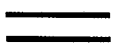

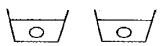
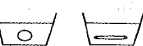
- procesom spoznavanja: akcija, operacija, ekvibracija, adaptacija, asimilacija, akomodacija,
- spoznavno strukturo: shema, stopnje v razvoju.

Piagetove stopnje v kognitivnem razvoju

Stopnja	Starost	Nekatere značilnosti
Senzomotorična	0-2 leti	Mišljenje temelji na zaznavah in gibalnih dejavnostih, razvoj konstantnosti predmetov, prehod enostavni refleksi-hotena dejavnost

Predoperacionalna	2-7 let	
Predpojmovna	2-4 leta	Predpojmi, odsotnost logičnega mišljenja
Intuitivna	4-7 let	Egocentrizem, dominantnost zaznave nad sklepanjem, ireverzibilnost, centracija.
Konkretnologična	7-11/12 let	Logično mišljenje je vezano na konkretne objekte, situacije, klasifikacija, seriacija, reverzibilnost, konzervacija, decentracija
Formalnologična	11/12 -	Logično, abstraktno, hipotetično razmišljanje

PRIMERI NALOG OHRANJANJA (KONZERVACIJE)

NALOGA OHRANJANJA	PRVI KORAK: OTROKU POKAŽEMO, DA STA KOLIČINI ENAKI	DRUGI KORAK: IZVEDEMO PRETVORBO (SPREMEMBO)	VPRASHANJE, POSTAVLJENO OTROKU	NAJPOGOSTEJŠI ODGOVORI OTROK NA PREDOPERA- TIVNI STOPNJI
Število			Ali je v obeh vrstah enako krogcev ali jih je v eni vrsti več?	V daljši vrsti jih je več.
Dolžina			Ali sta obe palčki enako dolgi ali je ena daljša?	Ta na desni (ali levi) je daljša.
Tekočina			Ali je v obeh kozarcih enako vode ali je v enem več vode?	V višjem (visokem, tem) kozarcu je več vode.
Diskontinuirana količina			Ali je v obeh kosih enaka količina gline ali je v enem več?	V klobasi je je več.
Površina			Ali imata obe kravi enako veliko trave ali je ima ena več?	Ta (pri kateri so bloki trave skupaj) ima več trave za pojest.
Prostornina			Ali bo, če damo klobaso nazaj v vodo, voda v obeh kozarcih enako visoko ali bo v enem višje?	Voda bo v kozarcu, v katerega damo klobaso, višja.

Piaget (1964) je trdil, da so logične miselne strukture pogoj za razumevanje pretvorbe. Predšolski otroci ne zmorejo usvojiti načel ohranjanja, ker je njihovo mišljenje osredotočeno le na en vidik problema, je ireverzibilno (ne zmore na predstavi ravni narediti miselne operacije nazaj na izhodiščno stanje) in usmerjeno le na trenutno stanje, ne pa na dogodke, ki so se zgodili prej.

Vir: Marjanovič Umek in Zupančič (2004). *Razvojna psihologija*. FF: ZIFF.

Izroček VI

KLASIFIKACIJA OBLIK UČENJA

Hierarhija oblik učenja po Gagnéju:

- Klasično pogojevanje,
- Instrumentalno pogojevanje,
- 1. Učenje psihomotoričnih spretnosti,
- 2. Učenje besednih informacij,
- 3. Učenje intelektualnih spretnosti
 - Učenje razlikovanja,
 - Učenje pojmov,
 - Učenje pravil, zakonitosti, principov,
 - Učenje kot reševanje problemov,
- 4. Učenje strategij (metaučenje)
- 5. Učenje stališč

Nižje stopnje so predpogoj za učenje višjih.

Oblike učenja se prepletajo in to mora učitelj upoštevati.

NIŽJE OBLIKE UČENJA

1. Klasično pogojevanje (Ivan Pavlov)

Prva oblika učenja pri otroku – učenje čustvenih reakcij.

Pojmi:

- brezpogojni dražljaj (BD) – brezpogojna reakcija (odziv) (BR)
- pogojni dražljaj (PD) – pogojna reakcija (PR)
- ojačanje, ugašanje, posploševanje, diferenciacija
- Je oblika učenja, s katero se naučimo nehotenih odzivov na nevtralne dražljaje. Ti so se večkrat pojavili z brezpogojnimi dražljaji, ki izzovejo avtomatizirane (brezpogojne) odzive.
- Brezpogojni odziv je avtomatiziran, biološki odziv na nek dražljaj.
- Pogojni odziv je naučen odziv (podoben brezpogojnemu) na nevtralen dražljaj.
- Pogojni odziv se razvije po principu stičnosti.
- Ugašanje je slabljenje ali prenehanje pogojnega odziva, če ga ne utrjujemo z BD.
- Generalizacija ali posploševanje: s pogojnim odzivom reagiramo podobno na dražljaje, ki so podobni pogojnemu.
- Učenje čustvenih odzivov (primer mali Albert)

Primer: Otrok se boji močnih zvokov. Če mu pokažemo zajčka in hkrati močno udarimo z železno palico ob kovinski drog ter to nekajkrat ponovimo, se bo začel bati tudi zajčka.

Naloga: Razmislite o primerih učenja s klasičnim pogojevanjem v šoli.

2. Instrumentalno pogojevanje (B. F. Skinner; E. L. Thorndike)

Učenje poteka s podkrepitevami in s kaznovanjem.

Je oblika učenja, pri katerem je verjetnost pojavljanja vedenja odvisna od posledic, ki jih ima to vedenje za posameznika.

Ob ugodnih posledicah se vedenje utrdi, ob neprijetnih posledicah je redkejše ali izgine.

		Vrednost tega, kar dodamo ali odvezujemo	
		POZITIVNA VREDNOST	NEGATIVNA VREDNOST
Kaj se zgodi po določenem vedenju?	NEKAJ DODAMO	Pozitivno podkrepljevanje	Kaznovanje 1
	NEKAJ ODVZAMEMO	Kaznovanje 2	Negativno podkrepljevanje

Pojmi: vedenje, posledice vedenja, nagrada, kazen, pozitivno podkrepljevanje, negativno podkrepljevanje, kaznovanje (I, II).

Negativno podkrepljevanje: podkrepljeno je vedenje, ki prepreči nekaj slabega. Npr. učenec se trudi priti pravočasno k pouku, da ne bi dobil neopravičene ure.

Uporaba instrumentalnega pogojevanja

1. kontrola vedenja (*negativna podkrepitev, graje, kazni, pohvale ...*),
2. spreminjanje vedenja (*sistematično podkrepljevanje pozitivnega vedenja, strategije oblikovanja pri učno manj uspešnih učencih*),
3. programirano učenje: učenje skušamo resnično prilagoditi posameznemu učencu, snov se razdeli na manjše dele, sledi sprotna povratna informacija.

Načelo majhnih korakov, ob pravilnem odgovoru sledi nagrada npr. pri učenju matematike, tujih jezikov. Če učenec ne doseže kriterija, ponovno predela naloge (nove).

3. Psihomotorično učenje

Opredelitev: gre za kompleksno zaporedje dejavnosti (gibov), ki jih izvajamo na bolj ali manj stalen način in jih pridobivamo z vajo in podkrepitvijo.

Faze v pridobivanju spretnosti:

- Spoznavna faza (razlaga, demonstracija pravilnega izvajanja)
- Faza učenja (utrjevanje spretnosti z vajo)
- Faza avtomatizacije

LITERATURA:

Marentič Požarnik, B. (2018). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS (poglavje 3)

Izroček VII

BESEDNO UČENJE

Besedno učenje je učenje besed oz. drugih simbolov (števil, kemijskih simbolov, notnega zapisa, branje iz zemljevidov...).

Dve ravni besednega učenja:

- a) besedno učenje nižje ravni (učenje asociacij),
- b) besedno učenje višje ravni (smiselno besedno učenje).

Pogoj za besedno učenje je razvoj govora in jezika.

Pogoji besednega učenja:

Smiselnost:

Objektivna

Subjektivna

Ausubel: pomembna je jasna, stabilna struktura predznanja, **sidrne ideje**, na katere se pripenjajo novi pojmi.

Vnaprejšnji organizatorji (okvirne splošne ideje npr. na začetku učne ure)

Učitelj naj spodbuja smiselno besedno učenje:

- s spodbujanjem k učenčevim samostojnim razlagam (ne zahteva dobesednih obnov, če to ni potrebno); spodbude k povezovanju učne snovi in navajanju lastnih primerov,
- s podvprašanji (poglobljeno razumevanje in artikulacija učne snovi),
- z aktiviranjem obstoječega predznanja pri uvajanju nove snovi; tako spodbuja nastajanje stabilne
- z uvajanjem v učinkovite strategije učenja.

Kako se učiti manj smiselno snov?

- b) Mediatorji (posredniki; slikovni, pomenski)
- c) Ponavljanje (celostno, po delih, vmesni odmori)
- d) Podkrepitev (povratna informacija)
- e) Količina učenja (čas)

LITERATURA:

Marentič Požarnik, B. (2018). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS (poglavje 4).

Izroček VIII

UČENJE INTELEKTUALNIH SPRETNOSTI

- Učenje multiplega razlikovanja
- Učenje pojmov
- Učenje pravil, zakonitosti, principov
- Učenje kot reševanje problemov

UČENJE MULTIPLEGA RAZLIKOVANJA

značilnosti različnih predmetov na osnovi zaznavnih značilnosti

Gre za zmožnost ugotavljanja manjših razlik v dražljajih, ki so osnova za spoznavanje in razvrščanje predmetov in pojavov.

Primeri:

UČENJE POJMOV

O učenju pojmov govorimo, če razvrstimo predmete, pojave iz svojega izkustva v določene kategorije s skupnimi značilnostmi in jih obravnavamo kot celoto.

Primeri:

Vloga pojmov:

- pri spoznavanju in obvladovanju stvarnosti,
- pri sporazumevanju,
- pri učenju in poučevanju.

Ali z učenjem pojmov tudi kaj izgubimo?

Razvoj pojmov pri otroku: predpojmi \Rightarrow konkretni pojmi \Rightarrow abstraktni pojmi.

Oblikovanje pojmov pri otroku poteka na podlagi izkušenj ter pridobivanja "obstojećih" pojmov v procesu asimilacije in akomodacije (na osnovi spraševanja in besednih razlag).

Poučevanje pojmov: potrebno je upoštevati tudi obstoječe, pogosto napačne ali nepopolne pojme pri učencih.

1. Poučevanje prek primerov. Učitelj:

- določi cilj, katere značilnosti pojma bo poudaril, določi predpogoje za učenje, ugotovi stopnjo predznanja,
- pove besedni izraz za pojem,
- pove nekaj pozitivnih in negativnih primerov za pojem (za ustrezno generalizacijo in diferenciacijo pojma),
- utrjuje in preverja obvladanje pojma - vaja,
- oblikuje definicijo skupaj z učenci ter umesti pojem v mrežo pojmov.

2. Poučevanje prek definicij. Učitelj:

- posreduje ustrezno definicijo,
- ugotovi, ali učenci obvladajo pojme, ki sestavljajo definicijo,
- učencem pove nekaj tipičnih (pozitivnih in negativnih) primerov,
- vaja in preverjanje, ali učenci obvladajo pojem.

Problemi, povezani s poučevanjem pojmov:

.....

UČENJE ZAKONITOSTI

je učenje stalnih zakonitih zvez med dvema ali več pojmi.

Primeri:

.....

.....

Prvi pogoj za učenje pravila ali zakonitosti je

Poučevanje zakonitosti:

- analiza predpogojev,
- predstavitev pravila ali zakonitosti z nekaj tipičnimi primeri in razlaga,

-
- navajanje zahtevnejših primerov in izjem,
 - vaja in preverjanje z novimi nalogami.

Vprašanja in naloge:

1. Izberite poljuben pojem iz (srednje)šolske snovi. Nanizajte čim več asociacij. Asociacije grupirajte po sorodnosti, vsako skupino poimenujte s stavkom, ki kaže njen odnos do pojma. V obliki miselnega vzorca skicirajte ta odnos.

2. Za poljuben pojem (= _____) navedite naslednje:

- bistvene značilnosti _____

- pozitiven primer _____ in
negativen primer _____
- podrejeni pojem _____ in
nadrejeni pojem _____
- definicijo _____

3. S svojega področja navedite poljubno:

- dejstvo: _____
- zakonitost: _____
- pojme, ki zakonitost sestavljajo: _____
- vprašanja, s katerimi bi preverili razumevanje zakonitosti: _____

LITERATURA:

Marentič Požarnik, B. (2018). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS (poglavje 5).

Izroček IX

UČENJE KOT REŠEVANJE PROBLEMOMOV

O reševanju problemov govorimo takrat, kadar oseba samostojno kombinira dva ali več prej naučenih principov v princip "višjega reda", tako da odkrije rešitev problema, kar potem posploši na celotno kategorijo problemov istega tipa (transfer).

Vrste problemov (različni vidiki klasifikacije). Razlika med "odprtimi" in "zaprtimi" problemi.

Problemi na področju naravoslovja, družboslovja, tehnike in umetnosti.

Razlike med problemi in nalogami.

Načini reševanja problemov

1. S pomočjo poskusov in napak:

2. Reševanje z nenadnim vpogledom:

a) preparacija

b) inkubacija

c) iluminacija

d) verifikacija

3. S postopno analizo:

a) zaznava problemske situacije,

b) opredelitev problemske situacije,

c) preizkušanje hipotez, zbiranje podatkov in reševanje v ožjem smislu,

d) posplošitev rešitve, prenos v nove situacije.

Dejavniki, ki vplivajo na reševanje problemov:

- Spoznavni (sposobnosti, predznanje, miselna prožnost, spoznavni stil (tolerantnost do dvosmiselnih informacij, refleksivnost))
- Čustveno - motivacijski (radovednost, vztrajnost, frustracijska toleranca, pozitivna čustvena naravnost)

Model reševanja problemov v šolski situaciji:

1. učencem predložimo problem ali ga poiščejo sami,
2. ugotovimo, ali imajo ustrezno predznanje,
3. aktiviramo obstoječe predznanje (podatke, pojme, zakonitosti...),
4. vodimo jih do praga rešitve,
5. učencem pomagamo preveriti, ali rešitev razumejo.

RAZMISLITE: Kako bi pri poučevanju vašega predmeta spodbujali učenje s samostojnim odkrivanjem?

USTVARJALNOST

Opredelitev z vidika:

a) dosežka (je miselni proces, katerega rezultat so originalni in ustrezni dosežki).

b) procesa:

- konvergentno mišljenje
- divergentno mišljenje:

fluentnost

fleksibilnost

originalnost

Odnos med konvergentnim in divergentnim mišljenjem.

c) osebnostnih lastnosti:

- spoznavne lastnosti (konvergentne in divergentne sposobnosti, odprtost za nove izkušnje, odprtost do dvosmiselnih informacij, občutljivost za probleme, preferirajo kompleksne probleme, neurejene, zapletene vzorce, so neodvisni v mišljenju),
- čustveno-motivacijske lastnosti (vztrajnost, radovednost, odprtost za novo, nekonformnost, nekonvencionalnost, samozadostnost, humor, duhovitost).

Ustvarjalnost in pouk:

1. Spoznavni procesi:

- učitelj spodbuja aktivnost učencev,
- učitelj postavlja odprta vprašanja (_____),
- učenci sami postavljajo vprašanja,
- učitelj spodbuja različne načine reševanja problemov,
- uporablja tehnike ustvarjalnega mišljenja (možgansko nevihto, metodo šestih klobukov, metodo prisilnih povezav....),
- pomaga učencem pridobiti znanje na predmetnem področju.

2. Ustvarjalna klima:

- učitelj daje možnost za ustvarjalno izražanje,
- sprejema drugačne, nenavadne ideje,
- zmanjšuje doživljanje strahu, pretirano tekmovalnost,
- spodbuja sodelovanje,
- pozitivno vrednoti ustvarjalnost.

LITERATURA:

Marentič Požarnik, B. (2018). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS (poglavje 7 in 8)

Izroček X

POMNJENJE IN POZABLJANJE

Faze v procesu učenja:

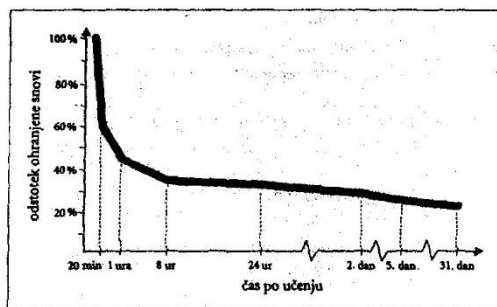
1. učenje v ožjem smislu (pridobivanje gradiva, dejavnosti);
2. retencija (ohranjanje gradiva),
3. obnavljanje naučenega.

(metode proučevanja zapomnitve: obnavljanja, prepoznavanja, prihranka ...)

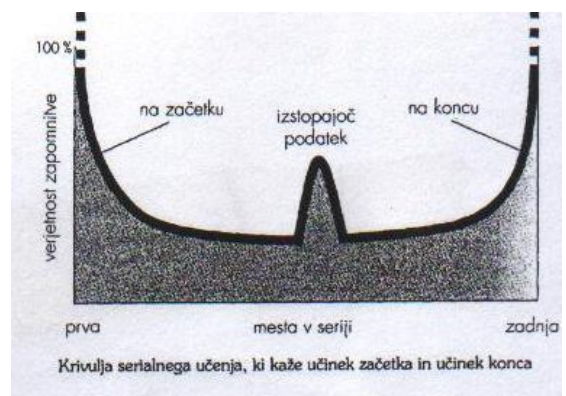
TEORIJE POMNJENJA

1. **Asociativistična** (Ebbinghaus): pomnjenje je ustvarjanje in utrjevanje asociacij med dražljaji. Proučeval je zapomnitev manj smiselne in povezane snovi.

Krivulja pozabljanja:

Krivulja serialnega učenja:

Razlaga pozabljanja:

Teorija nerabe:

Teorija interference:

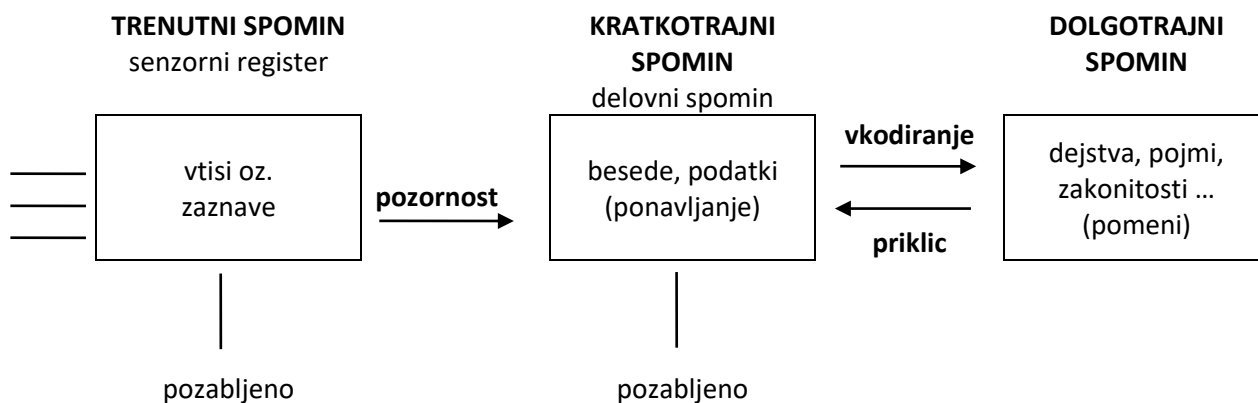
Inhibicija

- Proaktivna inhibicija
stara snov → nova snov
- Retroaktivna inhibicija
nova snov → stara snov

2. Kognitivno konstruktivistična teorija (Bartlett): pomnjenje je proces aktivnega iskanja in izgrajevanja pomena. Eksperimenti o kvalitativnih spremembah v zapomnitvi.

3. Teorija informacij - trifazni model spomina:

INFORMACIJSKA TEORIJA SPOMINA - TRIFAZNI MODEL STRUKTURE SPOMINA

Procesi pomembni za ohranjanje vsebin v dolgoročnem spominu:

- ponavljanje
- elaboracija
- organizacija

RAZMISLITE: Katere strategije uporabljate pri učenju (za zapomnitev naučenega)?
Kaj bi pri učenju lahko še spremenili, da bi izboljšali zapomnitev?

LITERATURA

Marentič Požarnik, B. (2018). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS (poglavje 6).

Izroček XI

TRANSFER UČENJA

Oprelitev:

Transfer učenja je prenos učinka s prejšnjega na nadaljnje učenje ali tudi z enega predmeta (področja) na drugo.

Vrste transfera

1. glede na vrsto vpliva: pozitivni in negativni

Primeri: _____

2. glede na smer vpliva: vertikalni (specifični) in horizontalni (splošni)

Primeri: _____

3. glede na področja, na katerih prihaja do transfera:

- motorični transfer _____
- t. specifičnega znanja _____
- t. splošnih principov, metod _____
- t. stališč (čustev) _____

Ukrepi za izboljšanje transfera pri učenju

- jasno opredeliti cilje; določiti, kaj naj bi bili učenci zmožni napraviti, ko bodo cilje dosegli;
- identificirati vsebine, ki se povezujejo z drugimi predmeti in z življenjem izven šole;
- učence seznaniti, kakšen transfer lahko pričakujejo, kakšno korist jim transfer lahko prinese;
- analizirati in aktivirati znanje in razmišljanje učencev;
- odpraviti morebitne vrzeli v predznanju;
- osmisliti in povezati posameznosti (podatke, dejstva) na ravni splošnejšega pravila, principa, zakonitosti, teorije;
- uporabljati metode poučevanja, ki pospešujejo transfer (npr. reševanje problemov, diskusija);
- učence uvajati v strategije učenja ter reševanja problemov;
- zagotoviti vajo v transferu – učenci morajo vaditi prenos znanja na lasten način (takšne izkušnje zagotavlja npr. vodena diskusija, razredni projekti, testi uporabnosti znanja);
- usmerjanje na proces učenja enako kot na produkt – ne smemo se zadovoljiti s pravilnim odgovorom ali rešitvijo, temveč je treba diskutirati o korakih, ki so pripeljali do odgovora (*metaučenje*);
- pri učencih razvijati primerna stališča do učenja, do lastnih zmožnosti in do uporabe znanja (razvijati samozavest in kritičnost).

Naloga:

Na svojem predmetnem področju izberite poljubno učno temo in naredite primere za:

a) vertikalni transfer:

.....

b) horizontalni transfer (med predmeti, iz teorije v prakso):

.....

.....

c) negativni transfer (kje se najpogosteje pojavlja):

predmet:

.....

tema:

.....

Vprašanje: *Ali ima študentova pedagoška praksa (v razredu) pomen za prenos teoretičnih spoznanj v pouk?*

LITERATURA

Marentič Požarnik, B. (2018). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS (poglavje 9).

Izroček XII

DRUGE OBLIKE UČENJA

- **Učenje z opazovanjem in posnemanjem**

Modelno učenje (vedenja se naučimo z opazovanjem modela).

A. Bandura: eksperiment z lutko Bobo

4 elementi modelnega učenja:

- Pozornost
- Zapomnitev
- Izvajanje
- Motivacija

Učitelj v šoli modelira: npr. psihomotorično spretnost, način reševanja nekega problema, izvedbo postopka. Pomembno je, da o problemu glasno razmišlja, ga pred vsemi rešuje na tabli, komentira vsako fazo.

Prek modelnega učenja se učimo tudi prosocialnega vedenja (npr. pomoč, obzirnost, solidarnost). Kako lahko učitelj kot model pomaga učencem pri tovrstnem učenju?

- **Izkustveno učenje**

je zaporedje dogodkov z enim ali več učnih ciljev, ki terja aktivno vpletenost udeležencev na eni ali več točkah tega zaporedja. Osrednja postavka izkustvenega učenja je, da se učimo najboljše, če sami nekaj naredimo.

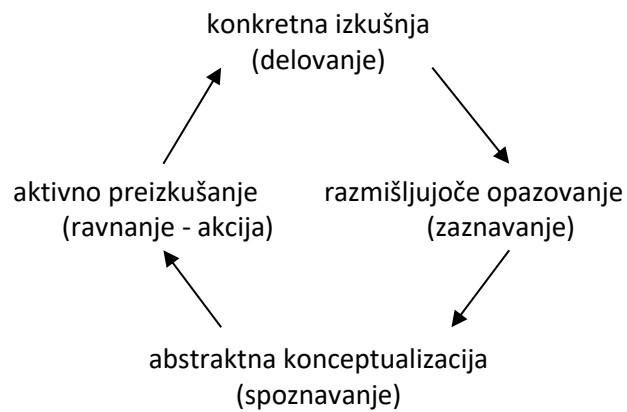
Izkustveno učenje se uveljavlja pri učenju kompleksnejših poklicnih, komunikacijskih, socialnih spretnosti.

Metode izkustvenega učenja

Osrednje: simulacije, igre vlog, socialne igre, strukturirane naloge, skupinska interakcija, telesno gibanje, sproščanje.

Podporne: opazovanje procesa, čas za razmislek, fantaziranje, vizualizacija, terenske vaje, laboratorijske izkušnje, ekskurzije, metoda primerov, projekti, uporaba IKT sredstev.

Zakaj izkustveno učenje? Miselno in čustveno aktiviranje učenca, povezovanje osebne izkušnje s teoretičnimi modeli; opazovanje z neposredno akcijo; povečanje motiviranosti, odgovornosti za lastno učenje; več možnosti za trajnejše, celovitejše učne rezultate, ki poleg razumskih zajamejo tudi čustveno-socialne in akcijske vidike. Premagovanje tradicionalnega razkoraka med teorijo in prakso.

Model izkustvenega učenja (Kolb):

RAZMISLITE: Katere metode izkustvenega učenja so primerne v izobraževanju učiteljev? Katere so uveljavljene, katere bi se lahko uveljavile? Ali hospitacije, opazovalna praksa, nastopi predstavljajo izkustveno učenje? Zakaj?

LITERATURA:

Marentič Požarnik, B. (2018). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS. (str. 130-135)

Izroček XIII

DEJAVNIKI USPEŠNEGA UČENJA

1. notranji: fiziološki, psihološki,
2. zunanji: fizikalni, socialni.

Fiziološki dejavniki:

- hormonske spremembe (nihanje razpoloženja, utrudljivost)
- splošni nivo telesne energije
- (podhranjenost, slabokrvnost, utrujenost)
- zloraba drog (alkohol, droge)
- stanje čutil (vid, sluh)
- govorne motnje
- motorične okvare in druge bolezni
- motnje delovanja živčnega sistema (epilepsija, motnje pozornosti in hiperaktivnost, SUT)

Psihološki dejavniki:

- sposobnosti,
- kognitivni stil,
- kognitivna struktura,
- metode in strategije uspešnega učenja,
- motivacija za učenje,
- osebnostno-čustvene značilnosti.

Fizikalni dejavniki:

.....

.....

Socialni dejavniki

1. primarna socializacija:

Družina

2. sekundarna socializacija:

Šola – učitelj

Vrstniki

Mediji

Širša organiziranost pouka (šolski sistem)

FIZIOLOŠKI DEJAVNIKI USPEŠNEGA UČENJA

OTROCI S POSEBNIMI POTREBAMI (OPP)

ZUOPP-1 (2. člen) Uradni list RS, št. 58/2011

"Otroci s posebnimi potrebami so otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije, gluhi in naglušni otroci, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci, dolgotrajno bolni otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, otroci z avtističnimi motnjami ter otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja oziroma posebne programe vzgoje in izobraževanja"

Otroci z motnjami zaznavanja

a) Slepi in slabovidni otroci oz. otroci z okvaro vidne funkcije

Slabovidnost

- Zmerno slabovidni otroci
- Težko slabovidni otroci

Slepota

- Slepi otroci z ostankom vida
- Slepi otroci z minimalnim ostankom vida
- Popolnoma slepi otroci

Prilagoditve pri pouku:

b) Gluhi in naglušni otroci

Naglušnost

- Otroci z lažjo izgubo sluha
- Otroci z zmerno izgubo sluha
- Otroci s težjo izgubo sluha
- Otroci s težko izgubo sluha

Gluhota

- Otroci z najtežjo izgubo sluha
- Popolnoma gluhi otroci

Prilagoditve pri pouku:

Gibalno ovirani otroci

- Lažje gibalno ovirani otroci
- Zmerno gibalno ovirani otroci
- Težje gibalno ovirani otroci
- Težko gibalno ovirani otroci

Prilagoditve pri pouku:

Otroci s splošnimi in specifičnimi učnimi težavami

Splošne učne težave

Specifične učne težave (SUT)

Nekatere skupine SUT:

1. Specifične bralno-napisovalne težave (disleksija, disgrafija, disortografija)

Kako se kažejo?

Poučevanje in pomoč učencem

2. Specifične učne težave pri matematiki (diskalkulija)

Kako se kažejo?

Poučevanje in pomoč učencem

Učne težave pri učencih z motnjo pozornosti in hiperaktivnosti (ADHD)

Kako se kažejo?

Poučevanje in pomoč učencem

LITERATURA

Marentič Požarnik, B. (2018). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS (poglavje 19)

Pekljaj, C. (2012). *Učenci z učnimi težavami v šoli in kaj lahko stori učitelj*. Ljubljana: CPI FF.

Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/Kriteriji-motenj-otrok-s-posebnimi-potrebami.pdf>

(opis kategorij OPP)

PSIHOLOŠKI DEJAVNIKI USPEŠNEGA UČENJA

- **UMSKE SPOSOBNOSTI – INTELIGENTNOST**

1. sposobnost miselnega presojanja, razumevanja, uvidevanja odnosov, sposobnost uporabe simbolov in abstraktnega mišljenja
2. splošna sposobnost učenja
3. sposobnost reševanja problemov in nalog ter iznajdljivost in uspešnost v novih situacijah
4. sposobnost učinkovitega prilagajanja in obvladovanja okolja

Merjenje inteligentnosti:

Binet, Simon (1905/08/11): $\frac{MS}{KS}$ Stern: $IQ = \frac{MS}{KS} * 100$

Wechsler: deviacijski količnik

Klasifikacija ljudi po sposobnostih (po Wechslerju):

Interval IQ	Naziv	% ljudi
0 - 20	težka motnja v duševnem razvoju	2,2
20 - 35	težja motnja v duševnem razvoju	
35- 49	srednja motnja v duševnem razvoju	
50 - 69	lažja motnja v duševnem razvoju	
70 - 79	mejni	6,7
80 - 89	podpovprečni	16,1
90 - 109	povprečni	50,0
110 - 119	nadpovprečni	16,1
120 - 130	visoko nadpovprečni	6,7
nad 130	nadarjeni (genialni)	2,2

Teorije inteligentnosti:

- **bifaktorska teorija** (Spearman): G faktor (splošni), s-specifični faktorji;
- **multifaktorska teorija** (Thurstone): 7 primarnih faktorjev:
 - * V - verbalni faktor, faktor besednega razumevanja,
 - * W - faktor besedne fluentnosti (besednosti),
 - * N - numerični faktor (številčni),
 - * S - spacialni, prostorski faktor,
 - * P - perceptivni, zaznavni faktor,
 - * R - faktor rezoniranja (logičnega abstraktnega sklepanja),
 - * M - faktor memoriranja, mehničnega pomnjenja.

• **Gardnerjeva teorija raznoterih inteligentnosti (7):**

- jezikovna
- glasbena
- logično - matematična
- telesno - gibalna ali kinestetična
- prostorska
- medosebna (interpersonalna)
- znotrajosebna (intrapersonalna)

Učenci s posebnimi potrebami:

Učenci z motnjo v duševnem razvoju:

Nadarjeni učenci:

LITERATURA

Marentič Požarnik, B. (2018). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS (poglavje 13).

• **SPOZNAVNI IN UČNI STILI**

Kognitivni (spoznavni) stil - razmeroma trajne značilnosti posameznika v tem, kako sprejema, predeluje, organizira informacije in na njihovi osnovi rešuje probleme.

Odvisnost od polja - neodvisnost od polja

Refleksivnost – impulzivnost

Učni stil: soroden pojem, zajema tudi področje učenja, nanaša se na relativno trajne značilnosti v pristopih, strategijah, ki jih učenec uporablja pri učenju, povezan pa je tudi s cilji učenja, s pojmovanji učenja.

Vidni

Slušni

Gibalni

-
- **KOGNITIVNA STRUKTURA - PREDZNANJE**
 - **METODE IN STRATEGIJE UPEŠNEGA UČENJA**
učenje učenja – metakognicija.

Učne strategije (metode, tehnike, učne navade) - zaporedje ali kombinacija v cilj usmerjenih učnih aktivnosti, ki jih posameznik uporablja na svojo pobudo in spreminja glede na zahteve učne situacije.

Primarne učne strategije - tiste, ki neposredno vplivajo na boljšo predelavo informacij in zapomnitev ter razumevanje med učenjem (npr. mnemotehnike, branje z razumevanjem, strategije učinkovitega branja, učenja iz tiskanih virov - PV3P, podčrtovanje, izpiski, miselni vzorci, pojmovne mreže ...);

Sekundarne učne strategije - tiste, ki krmarijo proces predelovanja informacij ter vplivajo na pozornost in motivacijo (npr. načrtovanje časa, ureditev prostora, delovne mize, okolja, glasba...); povezane z motivacijo in obvladovanjem čustev.

Kako učence uvajamo v strategije uspešnega učenja?

Ozaveščanje – seznanitev – prikaz - vaja – avtomatizacija – razmislek.

LITERATURA

Marentič Požarnik, B. (2018). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS (poglavje 15).

- **MOTIVACIJA (movere - lat. gibati se)**

daje energijo za dejavnost in usmerja vedenje.

Motiv je gibalna sila, ki aktivira, krepi in usmerja posameznika k določenim ciljem.

Teoretični pristopi k učni motivaciji:

1. behavioristični,
2. humanistični,
3. kognitivni.

Vrste učne motivacije

notranja (cilj delovanja v dejavnosti sami)

izzivi

radovednost

interes

zunanja (učimo se zaradi zunanjih posledic)

nagrade

kazni, graje

ocene

tekmovanja

storilnostna (želja po obvladovanju zahtevnih dejavnosti, pri katerih se meri učinek)

želja po uspehu

strah pred neuspehom

LITERATURA

Marentič Požarnik, B. (2018). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS (poglavje 16).

- **OSEBNOSTNO-ČUSTVENE ZNAČILNOSTI**

Podoba o sebi - samopodoba je splet pojmov, prepričanj o sebi kot jih vidimo sami oz. kot se zaznavamo sami. Gre za odnos med tem:

- kako se vidim sam,
- kakšen bi želel biti,
- kako me vidijo pomembni drugi.

Doživljanje strahu in anksioznost:

Strah v šolskih situacijah:

Socialni strah

Storilnostni strah

LITERATURA:

Marentič Požarnik, B. (2018). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS (poglavje 17)

PREVERJANJE IN OCENJEVANJE ZNANJA

Preverjanje - s preverjanjem znanja se zbirajo informacije o tem, kako učenec dosega cilje oziroma standarde znanja iz učnih načrtov. Doseganje ciljev oziroma standardov znanja se preverja pred, med in ob koncu obravnave novih vsebin iz učnih načrtov.

Ocenjevanje - ugotavljanje in vrednotenje, v kolikšni meri učenec dosega cilje oziroma standarde znanja. Opravi se po obravnavi novih vsebin iz učnih načrtov in po preverjanju znanja.

Vrednotenje - najširši pojem, ki vključuje preverjanje, ocenjevanje in merjenje, je sistematično zbiranje in obdelava podatkov za tiste odločitve, ki naj bi vodile do kvalitetnejšega poučevanja in boljših rezultatov učenecv.

Preverjanje (in ocenjevanje):

- diagnostično - začetno,
- formativno - sprotno,
- sumativno - končno.

Merske (karakteristike) značilnosti ocenjevanja

1. veljavnost - vsebinska veljavnost

Učni cilji - opredeljujejo, kakšno naj bi bilo znanje učenecv, potem ko so zaključili neko učno enoto ali predmet.

Bloomova taksonomija spoznavnih učnih ciljev

Znanje:

Razumevanje:

Uporaba:

Analiza:

Sinteza:

Vrednotenje:

Načrt preverjanja - specifikacijska tabela.

2. zanesljivost,

3. objektivnost (subjektivne napake ocenjevanja),

4. občutljivost,

(5. ekonomičnost).

Sestava preizkusov (testov) znanja:

- narediti načrt preverjanja (specifikacijsko tabelo),
- določiti tip vprašanj,
- razvrstiti vprašanja (glede na tip, vsebino, težavnost),
- vključiti različno težke naloge,
- določiti pogoje reševanja - čas,
- navodila,
- opredeliti način točkovanja,
- analiza rezultatov (težavnost, občutljivost - diskriminativnost),

Spreminjanje testnih rezultatov v ocene:

1. ocenjevanje glede na absolutni - stalni kriterij,
2. ocenjevanje glede na spremenljiv (relativni) kriterij, glede na normalno distribucijo.

Kako izboljšati ocenjevanje:

- večji poudarek sprotnemu ocenjevanju,
- vnaprej postavljena, dobra merila ocenjevanja,
- usmerjenost na izvajanje nalog (kakovost pouka, učnih gradiv, učenja), ne na ocene,
- sestavljanje banke dobrih nalog,
- razširitev obsega načinov preverjanja znanja,
- kakovostno končno (sumativno) in zunanje preverjanje znanja,
- vključitev učencev v samoocenjevanje in vrstniško ocenjevanje,
- ...

LITERATURA

Marentič Požarnik, B. (2000, 2018). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS (poglavje 20).